

Kaşgarlı Mahmud
(temsili)

TEMEL KAVRAMLAR

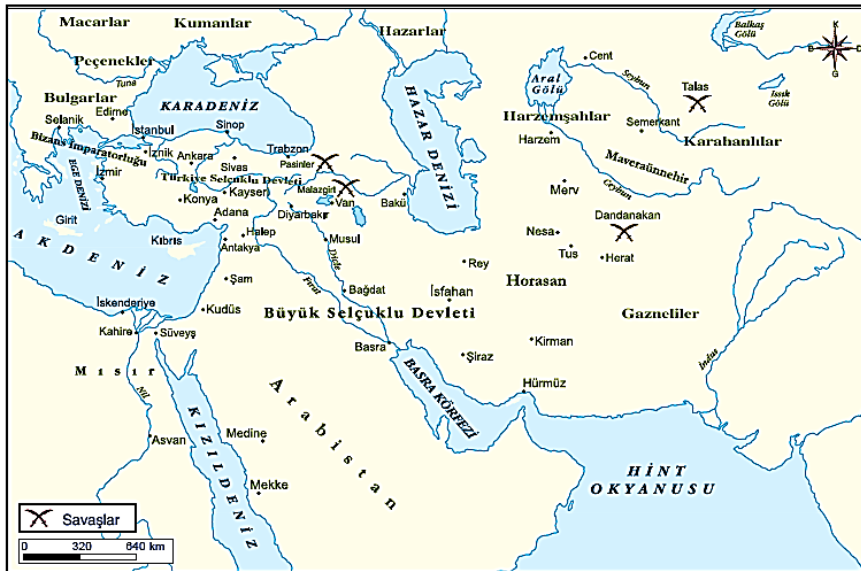
- Atabey
- Bâtinilik
- Divân-ı Saltanat
- Emir-i Dad
- Oğuz
- Türkmen
- Siyasetname
- Gulam
- Melik
- Gök Tengri

TÜRK İSLAM TARİHİNDEKİ
BAŞLICA SİYASİ GELİŞMELER

- 751 Talas Savaşı
- 840 Karahanlıların kuruluşu
- 963 Gaznelilerin kuruluşu
- 1040 Büyük Selçuklu Devleti kuruluşu
- 1040 Dandanakan Savaşı
- 1048 Pasinler Savaşı
- 1071 Malazgirt Savaşı

XI. ve XIII.
yüzyıllarda Türk
İslam Dünyası

serkancatarih

- 1077 Türkiye Selçukluların Kuruluşu
- 1097 Harzemşahların Kuruluşu
- 1157 Büyük Selçuklu'nun yıkılışı
- 1187 Gaznelilerin yıkılışı
- 1212 Karahanlıların yıkılışı
- 1230 Harzemşahların yıkılışı

TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ

Türklerin benimsediği dinler

- Gök Tengri (İlk), Manihaizm, Budizm, Hıristiyanlık, Musevilik ve İslamiyet
- Hz. Ömer dönemi sınır komşusu olundu. (İlk)
- Hz. Osman dönemi Arap baskıları, Emevilerin, mevali anlayışları nedeniyle İslamiyete geçiş gecikti.
- Emevi halifesi Ömer bin Abdülaziz'in (717-720) ılımlı politikasıyla az da olsa İslamiyete geçildi

- Abdülaziz sonrası baskılar Horasan'da ayaklanmaya dönüştü.
- Emeviler 750'de yıkıldı, Abbasiler kuruldu.
- 751 Talas Savaşında Türkler, Abbasilere yardım etti, İslamiyete geçiş arttı.
- Çin'in Orta Asya hâkimiyeti sona erdi.

İslamiyete geçiş hızlanıyor

- Sufiler ve gaziler, inşa ettikleri cami, mescit ve eğitim kurumlarıyla ribatları ilim merkezine dönüştürdü.
- Mutasavvif şakik-i Belhi Budist Türklerin İslamiyeti seçmesini sağladı.
- X.yüzyılda Oğuzların Müslüman olmasıyla Türkmen adıyla anıldı.
- Kabil, Gazne ve Gur'daki Halaç Türkleri de İslamiyeti seçti.
- Karluk, Yağma ve Çiğil Türkleri de Müslüman oldu.

Tarihçi İbnül-Esîr

"200 bin çadırılık Türk topluluğu İslamiyeti seçti."

İtil Bulgar Hükümdarı Almuş Han, Abbasi halifesinden İslamı anlatacak fakihler ile dini yapılar için ustalar istedi.

Almuş Han'ın halifelik heyetini huzuruna kabul edişi (temsîf)

- Almuş Han İslamiyet'i resmen kabul eden ilk Türk hükümdarıdır.

- Hazarların büyük kısmı ve Karahanlı Hükümdarı Satuk Buğra Han İslamiyeti seçti.
- Uygurlar ve diğer Türk devletleri de Müslüman oldu.

İslamiyete geçişin nedenleri

Gök Tengriye göre;

Eller kaldırılır dua edilirdi
İyiler cennete, kötüler cehenneme giderdi.

Ortak değerler

Hırsızlık yapmama

Yalan söylememe

Temizlik

Adil olma

İslamiyet / cihat fikri -

Türkler / cihan hâkimiyeti

Acemler, Berberiler, Kürtler de İslamiyeti seçti.

Acemlerin islâmı seçmesi

- Müslümanların İran'ın fethiyle iskân ettiği Araplar ile Acem etkileşimi hızlandı.
- Vezirlik makamı ve önemli görevler Acem aileleri ile İranlı bürokratlara bırakıldı.

Berberilerin islâmı seçmesi

- Kuzey Afrika'da hüküm sürüp tabiata taptilar.
- Hz. Osman döneminde ilişkiler başladı.
- Emevilerin bölgeyi fethiyle iskân edilen Araplar sayesinde İslam'a davet edildiler.
- Camiler, mescitler ve fakihler ile İslamiyete geçişleri sağlanarak büyük ölçüde Araplaştılar.

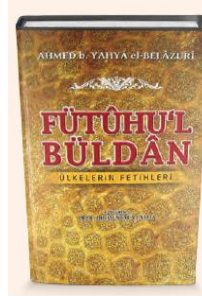
Kürtlerin islâmı seçmesi

- Hz. Muhammed dönemi Caban el-Kürd'nin Müslüman olmasıyla geçiş başladı.
- İslamiyet, El Cezire'de (Güneydoğu Anadolu) Arabistan'a gelen Kürt tüccarların İslâmı seçmesiyle yayıldı.
- Dört Halife Dönemi'nde bazı çatışmalar olsa da katılım arttı.

Belazurî

İranlı tarihçi Belazuri "Fütûhu'l-Büldân" (Ülkelerin Fetihleri) eserinde "Bizans ve Sasanilerin Kürtlere baskıları bölgenin fethini kolaylaştırdığını" ifade etti.

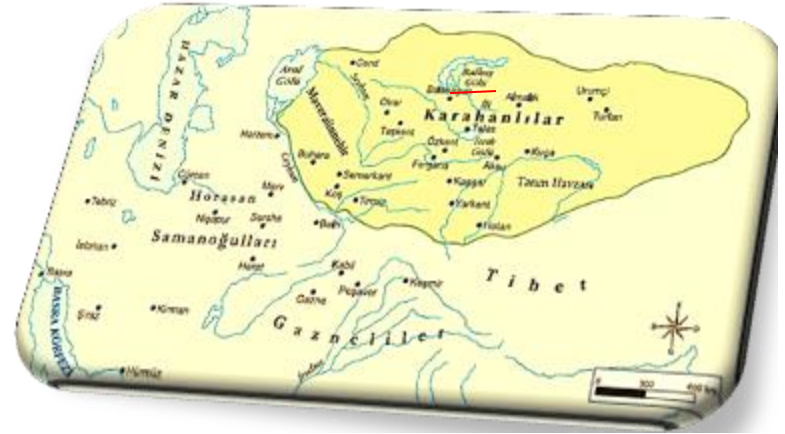
Kürtler, Araplar sonrası Müslümanlığı kabul eden ilk topluluklardan oldu.

Tarihçi Belazuri "Fütûhu'l-Büldân" ülkelerin fetihleri

İLK MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETLERİ

Karahanlı Devleti (840-1212)

- Uygur Devleti'nin yıkılmasıyla Karluk, Yağma ve Çiğil Türkleri tarafından kuruldu.
- Kurucusu "Bilge Kül Kadir Han"
- Başkent "Balasagun"

Satuk Buğra Han (temsîlî)

932'de Satuk Buğra Han İslamiyet'i kabul etti, "Abdülkerim" adını aldı.

Orta Asya'daki ilk Müslüman Türk devletidir.

- Gaznelilerle birlikte Samanoğulları'na son verdiler.

- **Yusuf Kadir Han'dan sonra Gaznelilerle mücadelede sonrası 1042'de;**
Doğu ve Batı Karahanlılar olmak üzere ikiye ayrıldılar.

Doğu Karahanlılar:

Önce **Büyük Selçuklu Devleti**, 1211'de **Karahitayların** yönetimi altına girdi.

Batı Karahanlılar:

Karahitaylar ve **Harzemşahlar** yönetimi sonrası 1212'de yıkıldı.

Gazneli Devleti (963-1187)

- **Kurucusu Alp Tigin'dir.**

☞ **Samanoğulları'nda hacıplik yapmış Türk komutanıdır.**

Hacip: Eski türk-islam devletlerinde, "halkla sultan arasındaki görüşmeleri sağlayan kişi"

Gazneli Mahmut Dönemi (998 - 1030)

- ◆ **Karahanlılarla birlikte Samanoğulları'na** son verdiler.
- ◆ **Abbasi halifesini Şii Büveyhoğulları** baskısından kurtardı.
- ◆ **Halife tarafından "Sultan"** unvanını aldı.

"**Sultan**" unvanını kullanan ilk Türk hükümdarıdır.

Hindistan'a 17 sefer yaptı.

Amaç:

- Bölge ekonomisini** ele geçirmek
- Kast sistemini** yıkmak
- İslamiyeti** yaymak

Kalincar Kalesi

Kendisi için tehlike gördüğü Selçukluların başındaki Arslan Yabgu'yu hileyle - 1025'te ziyafet için Semerkant'a çağırdı- Kalincar Kalesine hapsetti.

Gazneli Mesut Dönemi (1031 - 1041)

- ◆ **Tuğrul ve Çağrı Beyler ile** mücadele etti.
- ◆ **Büyük Selçuklularla** yaptığı

1035 **Nesa Savaşı**

1037 **Serahs Savaşı**

1038 **Nişabur Savaşı**

1040 **Dandanakan Savaşı**

ile **yıkılış sürecine** girdi.

- ◆ **Afganlı Gurlar tarafından** yıkıldı. 1187

İslamiyet Sonrası Dönemde Türk Devlet Yapısı ve Toplumsal Hayat

- Türk töresi ve islami gelenekler arasında köprü kurdular.
- Karahanlı hükümdarlar islami ve Türkçe, isim ve unvanlar kullandı.

Devlet Yönetimi

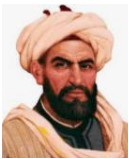
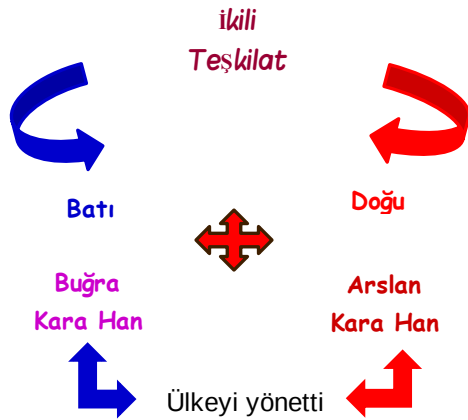
- Kut anlayışı devam etti.

Kut anlayışı:

Yönetme yetkisinin Gök Tengri tarafından verilmesi demektir.

- İkili yönetim geleneği devam etti.

Kaşgarlı Mahmud

Hâkimiyet anlayışı sözleri

"Gördüm ki Allah devlet güneşini Türk burçlarına doğduruyor, bütün felekleri onların hükümlerine döndürüyor."

Onlara Türk adını verip hükümlerini kılınmış ve onları insanlığın başına getirip hak yolda desteklemiş, onları dönemin egemen gücü kılınmış, insanların idaresini onların eline vermiş."

➔ İslamiyet'te cihat anlayışı ve Türklerdeki cihan hâkimiyeti ideali yansıtıldı.

➔ Bu ideale göre: "Allah Türklere dünyadaki bütün milletleri idare etme görevi vermiştir."

Gazneli Mahmut'un hilat giyme törenini gösteren bir minyatür (Reşidüddin, Cami'üt Tevârih)

Eski Türk Devlet geleneği devam ediyor

Yüksek rütbeli görevlilerden danışma meclisleri kurdu.

Kurultay geleneği devam etti.

Ayuk (vezir) Türk İslam devletlerinde devam etti.

Karahanlılarda
yuğruş

Gazneliler'de
hâce

Hükümdarın en yakın yardımcısıdır. (Vezir)

Yusuf Has Hacip

"Kutadgu Bilig"de **veziri**
"Hükümdarın elleri" olarak
tanımladı.

Hükümet işleri

Karahanlılar'da

Meclis-i Âli

Gazneliler'de

Divan-ı Vezaret

adı verilen büyük divanlarda görüşülürdü.

Divan-ı Vezaret:

- ➔ **Vezirin başkanlığında** toplanır
- ➔ **Yönetim ve maliyeden** sorumludur.

Gazneliler'de Divanlar

- Divan-ı Arz** Ordu ihtiyaçlarını karşılar
- Divan-ı İnşa** Yazışmalara bakar
- Divan-ı İshraf** İstihbarat ve teftiş işlerine bakar.

Hukuk Anlayışı

Karahanlılar ve Gaznelilerde
devlet ve toplum düzeni
örfi ve Şer'i hukuka dayanır

örf-i hukuk

Türk töresine
dayanır

Devlet ile vatandaşlar
arası karşılıklı hak ve
yükümlülükler düzenlenir.

Örfi davalara
Divan-ı Mezalim'de
(yüksek mahkeme)
hükümdarlar bakar

Şer-i hukuk

Dini esaslara
dayanır

Evlenme, boşanma,
miras gibi ilişkileri
düzenlenir.

Davalara **kadılar** bakar

Ordu teşkilatı

Karahanlı ordusu

Onlu sisteme benzerdi.

serkancatarih

askerî birlikler

saka (artçı birlik)

kalp
(merkez)

meysere
(sol kol)

meymene
(sağ kol)

talia (öncü birlik)

- **Karahanlılar ordusu Türklerden** oluştu.
- **Gazneli ordusunda farklı milletler** yer aldı.
- **ilk ücretli askerlik Gaznelilerde** görüldü.
(**Karluk ve Yağma Türklerinden** oluştu)

İslamiyet öncesi
ilk ücretli askerlik
Hazarlar'da görüldü.

İlk ikta askerleri
Büyük Selçuklular'da
görülür.
(Osmanlılarda Tımarlı Sipahiler)

Gulam Sistemi

- ✓ Arapçada **çocuk** anlamına gelir.
- ✓ İslam devletlerindeki anlamı **köle**'dir.
- ✓ Hükümdarı **koruyan** askerlerdir.
- ✓ İlk Gulam sistemi **Karahanlılar**'da görülür. (Gulamlar **Türklerden** oluştu)
- ✓ **Gaznelilerde** ilk defa faklı etnik yapıda olanlar alındı.
- ✓ **Osmanlıda** kapıkulu askerleri olarak devam etti. (**Devşirme sistemi**)

Saray Gilmanları:

- ➔ **Sultanı ve sarayı korurlar**, maaş alırlar.
- ➔ **Aldıkları maaş**
Büyük Selçuklularda "**Bistegani**"
Osmanlılarda "**Ulufe**" adıyla bilinir.

Hassa Ordusu:

- ➔ **Ordunun asıl savaşı kısmıdır** ve süvarilerden oluşur.
- ➔ **Karahanlı ve Gaznelilerde** maaş alırlar,

Büyük Selçuklular'da maaş yerine
ikta aldılar

Gazneli ordusunu gösteren bir minyatür

Reşidüddin, Cami'üt Tevarih
Edinburgh Üniversitesi İskoçya

serkancatarih

Toplum Hayatı

- **şehir kültürü ile yerleşik hayat** başladı.

Uğraşlar

Köylerde **tarım ve hayvancılık** gelişti.

şehirde ticaret ve el sanatları yaygındı.

- **şehir hayatının gelişmesiyle**
fütüvvet teşkilatı ve vakıf teşkilatı gelişti.

Fütüvvet Teşkilatı

- İlk defa **Abbasi Halifesi Nasır** (1180 - 1225) kurdu.
- Zanaatkarlar arasında** dayanışmadır.
- Camiler, medreseler, imarethaneler, darüşşifalar, çeşmeler, köprüler** ve **kervansarayların** bir çoğunu inşa eden vakıflardır.

Abbasiler Fütüvvet Teşkilatı

Selçuklular Ahî Teşkilatı

Osmanlı Lonca Teşkilatı

Türkiye Cumhuriyeti Esnaf ve Sanatkarlar derneği

Dil ve Edebiyat

- şehirlerdeki bir arada yaşamla** **Fars** ve **Arap** kültürü hâkim oldu.
- Karahanlılar'da resmî, konuşma ve edebiyat dili Türkçe** iken; **Hakaniye lehçesi** kullanıldı.
- Uygur alfabesi, sonra Arap alfabesi** kullanıldı
- Karahanlılar döneminde önemli şairler** yaşadı.

Yusuf Has Hacip ve
Kutadgu Bilig

Kutlu Kılan Bilgi

- 1017 Balasagun'da** doğdu.
- Kaşgar'da iken** (1069-1070) eserini yazdı.
- Eseri Karahanlı Hükümdarı Tamgaç Buğra Han'a** sundu.
- ilk siyasetnamedir.**
- Felsefi ve edebî ustalık** vardır.
- Âlimlere saygı duyulmasını** ister.
- Topluma faydalı olmanın insanı iki dünyada mutlu edeceğine** inanır.
- Devlet yöneticilerine öğütlerde** bulunur.

Öğütlerini

- Adaleti temsil eden Hükümdar Kün Toğdı**
- Devleti temsil eden Vezir Ay-Toldı**
- Aklı temsil eden Vezirin oğlu Ögdilmiş**
- Akıbeti temsil eden Vezirin kardeşi Ogdurmuş**'in sözleriyle verdi.

Kaşgarlı Mahmut ve
Divânü Lûgati't-Türk

Türk Dilinin Sözlüğü

- XI. yüzyıl ilk yarısı
Kaşgar'da doğdu.

- Kendisini ve yetiştiği ortamı şu sözlerle anlatır:

"Kendim Türklerin en düzgün konuşanlarından, en açık anlatanlarından, en doğru anlayanlarından, soy ve soçça en ileri bulunanlarından, en iyi kargı kullanan savaşçılarından olarak Türklerin hemen bütün beldelerini, çöllerini boydan boya dolaştım.

Türk'ün, Türkmen'in, Oğuz'un, Çiğil'in, Yağma'nın, Kırgız'ın dillerini, kafiyelerini öğrenip faydalandım.

O kadar ki her Türk taifesinin dilini en iyi şekilde öğrenmiş oldum."

- Türk illeri seyahatleri sonrası (1072 - 1074) "Divânü Lûgati't-Türk" eserini yazdı.

- ilk lûgat ve dil bilgisi kitabıdır.

7.500 kelimeyi tanımladı.

- Sözlü edebiyat ürünleri günümüze ulaştı
- Türklerde günlük yaşam, tarih, edebiyat, gelenek görenek hakkında bilgi verdi.
- Türk dünyası haritasını çizdi.
- Mesleklerle ilgili açıklamalarda bulundu.

Edip Ahmet Yükneli ve
Atabetül-Hakayık

Hakikatler Basamağı (Eşiği)

- XII. yüzyılda Uygur alfabesiyle yazıldı.
- Eğitici, öğretici bir nasihatnamedir.

- Eser, Allah'a, Hz. Muhammed'e ve dört halifeye övgü ile başlar.
- Ayet ve hadislerle uygun İslam ahlakını öğretmek amaçlandı.
- Mutluluğa ulaştırıcı bilgidir.
- Bilgili insanları dost edinmek, cahillerden uzak durmak gerekir.
- Bilgi, malı olmayan için bitmeyen bir hazinedir.
- İnsan hayat boyu bilgi peşinde olmalıdır.

Ahmet Yesevî ve
Divân-ı Hikmet

Hayırlı Divan

- XII.yy başları Türkistan'ın Yesi kentinde doğdu.
- Pîr-i Türkistan, Hazreti Sultan unvanlarıyla anıldı.

- ilk Türk mutasavvıfıdır.

Tasavvuf: Kalbi, saf yapmak, kötü huylardan temizlemek ve iyi huylarla doldurmak demektir.

Mutasavvıf: Tasavvuf inancını benimseyen kendini Tanrı'ya ve Tanrısal hikmete adanmış kişi

- **Türkçe şiirlerinde** Allah'a ulaşma amacını açıklar.
- **Hikmet adı verilen şiirler** dördlükler şeklindedir.
- **Dini, tasavvufi ve öğreticidir.**
- **Takipçileri tarafından XVII. yy'da şiirleri "Divân-ı Hikmet" 'de toplandı.**

Hikmetlerinde

- ✦ Dünyanın **geçici** olduğunu
- ✦ İnsanlara **üzülmemeyi**
- ✦ **Yüceliğin** Allah'a mahsus olduğunu
- ✦ **Kibirlenmemeyi** öğütledi.

- insanı **düşünmeye, kendi farkına varmaya** ve **haksızlıktan kaçınmaya** çağırdı.
- **İslam esasları ile Türk kültürünü kaynaştırıp** İslamiyet'in göçebe Türk boyları arasında yayılmasını sağladı.
- **Düşünceleri iç Asya'dan Anadolu, Batı Trakya ve Balkanlar'a** da ulaştı.
- **Türk fetihlerine** zemin hazırladı.
- **Türk topluluklarının düşünce ve anlayış birliğini** kolaylaştırdı.

serkancatarih

TÜRK VE İSLAM TARİHİNDE OĞUZ TÜRKLERİ

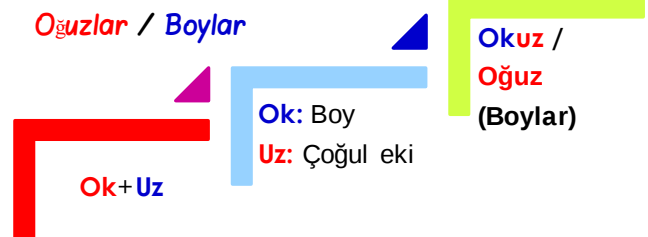
Bir sel vardı Sir Suyu'ndan koparak,
Aral'ı, Hazer'i gölü yaparak,
Akıyordu büyük deni ze doğru,
Bozkurt'un açtığı ilki ze doğru.

Bir insan seli ki Oğuz soyundan
Selçuk'un atası Kınık boyundan.
Önüne durulmaz bir Türkmen seli.
Sedd-i Çin'e benzer set mi çekmeli?
Bütün bir Asya'ya set yapılmaz ki,
Önüne ne çıksa bu sel yılmaz ki;
Susamış toprak var onu içecek
Önüne çıkanı yıkıp geçecek!

Behçet Kemal Çağlar

Oğuzların İslamiyet'i Kabulü

Oğuzlar / Boylar

- **Efsaneye göre kökler** Oğuz Kağan'a dayanır.
- **iki kola ayrılır: "Boz-oklar" "Üç-oklar"**
- **Bu kolları, Oğuz Kağan'ın altı oğlunun her birinin soyundan türeyen dörder boy** temsil etmektedir

Oğuz Kağan'ın altı oğlunun **Doğu** ve **Batı**'da buldukları okları babalarına sunmaları

Bozoklar

Oğuz Boyları

Gün Han	Ay Han	Yıldız Han
Kayı	Yazır	Avşar
Bayat	Döğər	Kızık
Alka Evli	Dodunga	Beğdili
Kara Evli	Yaparlı	Karkın

Üçoklar

Gök Han	Dağ Han	Deniz Han
Bayındır	Salur	İğdir
Peçenek	Eymür	Büğdüz
Çavuldur	Alayuntlu	Yıva
Çepni	Yüreğir	Kınık

- **Yenisey ve Orhun Yazıtlarına göre Kök Türk** ve **Uyguların** kuruluşunda etkindir.
- **X. yy'da Seyhun Nehri'nin kuzeyinden Hazar Denizi'nin doğusuna gelip kendi devletini kurarak** göçebe hayat sürdürdüler.

Oğuz Bozkırı:

Bu topraklara verdikleri isimdir

- **Yengi-kent, Huvare, Cend, Süt kent, Farab ve Barçinkent** gibi şehirler kurdular.

Oğuzlar İslamiyetle tanışıyor

- **Samanoğulları et ihtiyacını Oğuzlar'dan karşılarken;** Oğuzlar, **Samanoğullarından etkilenecek yerleşik hayata** geçtiler.
- **Müslüman tüccarların kendi bölgelerinden geçen ticaret yollarını kullanmaları** sırasında **İslamiyetle** tanıştılar.
- **Müslüman Samanoğulları'nın Seyhun Nehri'ni geçmesine** yardımcı oldular.
- **Oğuzların İslamiyet'i kabulü başka Türk topluluklarını da** etkiledi.
- **Karahanlıları kuran Karluk, Yağma, Çiğil ve Tuhsi boyları Müslüman** oldu.

İslamiyet Sonrası Oğuzlar

- **Müslüman olduktan sonra Türkmen** adıyla anıldılar.

- ✓ Büyük Selçuklu Devleti
- ✓ Türkiye Selçuklu Devleti ve atabeylikler,
- ✓ Anadolu beylikleri
- ✓ Karakoyunlular
- ✓ Akkoyunlular
- ✓ Osmanlı Devleti gibi pek çok devletin kurucu unsuru oldular.

- **Moğollara ve Haçlılara karşı Türklüğü ve Müslümanlığı** korudular.

- **İslamı Balkanlara ve Avrupa'ya** yaydılar.

Osmanlılar
Oğuzların,
Bozok Koluna
bağlı **Kayı**
boyundan

Selçuklular
Oğuzların,
Üç ok Koluna
bağlı **Kınık**
Boyundandır.

- **Büyük Selçuklu Devleti'nde arazi gelirlerini**

idareci

komutan

"İkta" olarak
dağıttı

askerlere

- **İkta sistemi ve vergilerin düzenliliği için İslamiyet sonrası** Oğuzlar kademeli

yerleşik hayata
geçip tarımla
uğraştı.

- **Böylece şehirleşme, mimari ve çeşitli sanat dalları** gelişti.

- **Ülkeleri bayındır hâle getirip İslam âleminin en seçkin sanat eserleri** yapıldı.

- **Aklî ve naklî ilimlerde** dünyaca ünlü âlimler yetiştirdiler.

- **Medreseler, kütüphaneler, rasathaneler ve darüşşifalar kurarak Türk ve İslam dünyasının** kültürel gelişiminde etken oldular.

serkancatarih

Büyük Selçuklu Devleti (1040-1157)

Selçuk Bey'e ait
heykel başı

- **Kınık boyundan olup devletin kurucusudur.**
- **Babası Dukak Bey gibi Oğuzların subaşıydı, Oğuz Yabgusuyla anlaşamayınca Türkmenlerle 961'de Cend'e geldi.**

- **İslamiyet'i kabulü ile dağınık Türkmen boylarını toplayıp** devletin temellerini attı.

Biraz Selçuklu
ailesini tanıyalım

Selçuk Bey'den
Sonra Oğuzlar

- **Selçuk Bey'in dört oğlu vardı: Mikail, Arslan, Musa ve Yusuf**
- **Mikail'in seferde ölümüyle** torunları Tuğrul ve Çağrı'yı büyüttü.

- **1007'de ölümüyle Arslan "yabgu"** unvanıyla Oğuzların başına geçti.

- **Karahanlı ve Gaznelilerin, müttefikleri Samanoğulları'nı yıkması** durumu zora soktu.

- **Tuğrul ve Çağrı Beyler, amcaları Arslan ile anlaşamadı** ve yeni yurt arayışına girdiler.

- **Tuğrul Bey, güvenlik amaçlı çöllerde** çekilirken; **Çağrı Bey 1015'te Anadolu'ya** yöneldi.

Not

1021'e kadar keşif amaçlı seferler yaptı.

- **1021 sonrası Tuğrul Bey ile Anadolu'ya iskân amaçlı** seferler yaptılar.

Dandanakan Savaşı
(23 Mayıs 1040)

Kuruluş aşaması:

- **Oğuzlar**, artan nüfus ve komşu devlet baskısıyla Gaznelilere bağlı Horasan'a geldi.
- 1035'te Nesa'da Gazneli Mesut'tan otlak ve yerleşim alanı istemesi Mesut'un ordu göndermesine neden oldu.

Gazneliler yenilerek Nesa, Ferava ve Dihistan'ı kaybetti.

- 1038'de Gazneliler, Serahs'ta ikinci bir yenilgiye uğradı.
- Kurultayda Tuğrul Bey hükümdar ilan edildi.
- Eski Türk devlet geleneğine uyularak Ülke toprakları hanedan üyeleri arasında pay edildi.

Tuğrul Bey kendi payındaki Horasan merkezi Nişabur'da hutbe okuttu

Yükseliş dönemi başlıyor:

- 1040'ta Gazneli Mesut, Merv yakınında Dandanakan'da fillerle dolu orduyla saldırmasına rağmen yenildi.
- Kuruluş tamamlandı yükseliş başladı.
- Gazneliler dağılma sürecine girdi ve Afganlı Gurlar tarafından yıkıldı.

-Tuğrul Bey-

- ◆ Horasan emiri unvanını aldı.
- ◆ Savaş alanında beylerin kurduğu tahttan komşu hükümdarlara fetihnameler gönderdi
- ◆ Vezirlik makamını kurdu.
- ◆ Adına para bastırdı./Bağımsızlık sembolü
- ◆ Abbasi halifesinin, hükümdarlığını onaylamasını istedi.

Pasinler Muharebesi
(18 Eylül 1048)

- Tuğrul Bey, Hazar Denizi güneyindeki Taberistan ve Cürcan'ı aldı.
- 1043'te Rey'i başkent yaptı.
- İran'daki Kazvin, Hemedan ve İsfahan'da hâkimiyetini güçlendirdi
- İbrahim Yinal ve Kutalmış Bey'i Anadolu'nun fethiyle görevlendirdi.
- 1048'de Erzurum, Pasinler Ovası'nda Gürcü Kralı Liparit komutasında Bizans ordusu ağır yenilgiye uğradı ve Liparit esir alındı.

Büyük Selçuklu Devleti ile Bizans arasındaki ilk muharebedir.

Bizans'ın Liparit'i kurtarma girişimleri:

- Bizans elçisi, Tuğrul Bey'in istediği vergi konusunda anlaşamayınca, görüşmeler kesildi.
- Bizans imparatoru Emeviler'in İstanbul'da inşa ettiği camiyi onardı

Cami mihrabına
Tuğrul Bey tuğrası
konuldu.

- Hutbe, Fâtımî halifesi adına değil Abbasi halifesi ve Tuğrul Bey adına okundu.
- Tuğrul Bey bunlara karşılık kurtuluş akçesi almadan Gürcü Kralı Liparit'i serbest bıraktı.

Tuğrul Bey'i gösteren
bir kabartma

Filadelfiya Müzesi, ABD

Selçuklu-Abbasi ilişkileri

- Abbasi Halifesi Kaim bi-Emrillah, Şii Büveyhoğullarının baskısı nedeniyle Tuğrul Bey'den yardım istedi.
- 1055'te Tuğrul Bey, Bağdat'a gelerek Büveyhoğulları Devleti'ne son verdi.
- Bağdat'ta imar faaliyetlerinde bulunarak kendi adına para bastırıp hutbe okuttu.

Selçuklular,
Kaim bi-Emrillah'ın, Çağrı
Bey'in kızı Hatice Hatun ile
evlenmesiyle İslam
dünyasında etkili oldu.

Tuğrul Bey İslam âlemi lideri oluyor:

- Fâtımî Halifesi Mustansır, Abbasilere tekrar saldırınca Tuğrul Bey yeniden Bağdat'a geldi.

Abbasi Halifesi Kaim bi-Emrillah'ı (solda oturan) gösteren minyatür

Tuğrul Bey'e iki taç
giydirip kılıçlar kuşattı.

- Halife, Tuğrul Bey'i Melikü'l-meşrik ve'l-mağrib -Doğu'nun ve Batı'nın Sultanı- ilan etti.
- Rükneddevle - Rükneddîn - Devletin ve dinin direği lakabı ve fermanla- İslam âleminin lideri oldu

serkancatarih

Buraya dikkat etmelisin..!

Büyük Selçuklu Devleti,
halifeliği koruyan
ikinci Türk İslam devletidir.

Büyük Selçuklu
Devleti
Tuğrul Bey

Memlûkler
Baybars

Gazneliler
Gazneli Mahmut

Osmanlılar
Yavuz

- 1063'te Tuğrul Bey'in ölümüyle Çağrı Bey'in oğlu Alp Arslan başa geçti.

Alp Arslan 1063 - 1071

- ◆ 1064'te Azerbaycan'ı alıp Ermenistan üzerinden Gürcistan'a ilerledi.
- ◆ Oğlu Melikşah ve Veziri Nizâmülmülk'ü Doğu Anadolu'ya gönderdi.

Kafkasya'da Ani Kalesi fethiyle Abbasi halifesi Ebü'l Feth -fethilerin babası- unvanını verdi.

- ◆ 1067'de Gürcistan'ı uç beyliği hâline getirdi.

Malazgirt Muharebesi
(26 Ağustos 1071)

- Alp Arslan iki başlılığa son vermek için Mısır'daki Fâtîmi Halifeliğini almak istedi.
- 1071'de yol güzergâhındaki Malazgirt Kalesi'ni fethetti.
- Halep'e gelmişti ki Bizans imparatoru Romen Diyojen'in Doğu Anadolu seferine çıktığı öğrendi.
- Mısır Seferi'ni yarıda kesip Ahlat'a geldi.
- Ordunun önemli bölümünü ova etrafındaki tepelere konuşlandırdı.
- Kendisi az sayıda askerle merkezde yer aldı.
- Alparslan'ın barış teklifini Diyojen reddetti.

26 Ağustos 1071'de Rahve Ovası'nda -Ahlat ile Malazgirt arasında- Selçuklu merkez ordusunun hücumuyla savaş başladı.

Diyojen, bütün orduyla taarruza geçti.

Alp Arslan, Diyojenin -Turan taktiği gereği- pusu bölgesine gelmesini bekledi.

Düşman beklenen yere gelince Alp Arslan hücumu geçti, Diyojen kaçamadı.

Peçenekler ve Uzların da (Oğuzlar) Selçuklu saflarına geçmesiyle esir düştü.

Tutsak edilen Romen Diyojen'in Sultan Alp Arslan'ın huzuruna getirilişi (temsili)

- Alp Arslan, Romen Diyojen'i misafir gibi ağırladı ve bir antlaşma yaptı.

Antlaşmaya göre;

- ◆ Bizans, yıllık vergi verecek
- ◆ İstenildiği zaman yardımcı kuvvet gönderecek
- ◆ Müslüman esirleri serbest bırakacak
- ◆ Malazgirt, Urfa, Menbiç ve Antakya'yı kaleleriyle Selçuklulara verecek

- Alp Arslan, muhafız birliğiyle imparatoru İstanbul'a yolladığında çoktan taht değişikliği olmuş, yeni imparator Diyojen'i yakalatıp gözlerine mil çekerek hapsetmiştir.

Malazgirt Zaferi'nin Sonuçları

- Abbasi halifesine fetihname gönderildi ve halkın huzurunda okundu.
- Bağdat'ta şenlikler ve kutlamalar yapıldı.
- Halife, Alp Arslan'a İslam ülkelerinin sultanı unvanı verdi ve hediyeler yolladı.
- Anadolu'nun kapıları Türklere açıldı.

Alp Arslan, komutanlarını Anadolu'nun fethiyle görevlendirdi.

Böylece

- ◆ Anadolu ilk Türk beylikleri dönemine girdi.
- ◆ Avrupalılar, Anadolu'yu Türkiye adıyla andı.
- ◆ Anadolu'da Türkleşme sürecini başladı
- ◆ Türkleri Anadolu'dan atmak için Haçlı Seferleri (1096 - 1270) başladı.

serkancatarih

15 Temmuz Darbe Girişimi ve Türk Milletinin Zaferi

Son zaferimiz:

Türk Milleti, son zaferini 15 Temmuz 2016 gecesi hain fetö terör örgütüne karşı elde etti.

Amaçları milli iradeyi yok sayarak demokrasimizi ortadan kaldırmaktır.

Devletimizin tanklarını, uçaklarını, helikopterlerini gasbederek milletimize karşı kullandılar.

- TBMM, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi, emniyet ve istihbarat binalarını bombaladılar.

Türk milleti hain terör örgütünün darbe girişimine sessiz kalmadı.

Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısıyla bağımsızlık ve gelecek için sokaklara çıktı.

15 Temmuz hain darbe girişimine karşı meydanları dolduran vatandaşlarımız

Türk halkı, Tankların önüne korkusuzca yatarak ve göğsünü kurşunlara siper ederek darbe girişimini bastırdı.

- **Tek millet, tek bayrak, tek vatan ve tek devlet uğruna** demokrasi destanı yazdı.
- **250 vatandaşımız şehit, 2.740 vatandaşımız da gazi** oldu.
- **15 Temmuz 2016 tarihe** Demokrasi ve Millî Birlik Günü olarak geçti.

Malazgirt Zaferi'nden Sonra Büyük Selçuklu Devleti

Sultan Alparslan Şehit düşüyor:

- **Büyük Selçuklu Devleti Bizans ile savaşırken** Karahanlılar Selçuklu topraklarına saldırdı.
- **Alparslan, 24 günde** Ceyhun Nehri'ni geçti.
- **Yol üzerindeki Berzem Kalesini** kuşattı.
- **Yusuf el-harezmi ciddi direniş gösterse de** kale alındı.
- **Harezmi, Alparslan'ın huzurundayken fırsatını bulup,** Alparslan'ı hançerledi.
- **Yerine oğlu Melikşah** geçti.

Melikşah (1072 - 1092)

- ◆ **Tahta iddiasındaki amcası Kavurd Bey'i** bertaraf etti.
- ◆ **Suriye Seferiyle Fâtımileri, 1086 Kafkasya Seferiyle Gürcü ve Ermenileri** itaat altına aldı.
- ◆ **Bağdat halifesi ziyaretiyle** -doğunun ve batının hükümdarlığı simgesi- **iki kılıç** kuşatıldı.
- ◆ **Anadolu, Suriye ve kuzeye doğru** en geniş sınırlara ulaşıldı.

serkancatarih

Hasan Sabbah Tehlikesi

- **Bâtınlık hareketi** dinî-siyasi ayaklanmaya dönüştü.

- **iran'daki Elbruz Dağlarının sarp kayalıklarındaki Alamut Kalesi'nde,** halka yönelik propagandaları ve fedailerine düzenlediği suikastlerle devlet otoritesini sarstı.

- **1092'de Melikşah'ın ölümü** mücadelede kesin sonuç alınmasını engelledi.

Büyük Selçuklu Devleti'nin Yıkılışı

- **Melikşah'ın ölümü sonrası 1118'e kadar taht kavgası yaşandı.**

1092 – 1093 I. Mahmut

1094 – 1105 Berkyaruk

1105 – 1105 II. Melikşah

1105 – 1118 Muhammed Tapar

Sultan Berkyaruk'u Büyük Selçuklu tahtında otururken gösteren minyatür
(Reşidüddin, Cami'üt Tevarih)

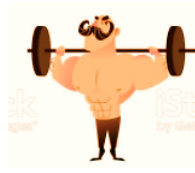
- **Mehmet Tapar, içte Bâtınilerle, dışta Anadolu ve Suriye'ye saldıran Haçlılarla mücadele ettiyse de yeterli olmadı.**

Sultan Sencer (1118-1157)

- ◆ **Doğuda Karahitaylar, batıda Haçlılarla mücadele etti.**

Abbasi halifelerinin dünyevi yetkilerini geri alma çabasına karşılık başkenti İsfahan'dan **Merv'e taşıyarak** Karahitaylar'a karşı güçlü savunma hattı oluşturdu.

Böylece devletin siyasi gücünü halifeye yeniden hatırlattı.

- ◆ **Gazneliler ve Karahanlıları kontrol altına aldı.**

- ◆ **Harzem Valisi Atsız isyanını bastırdı.**

- ◆ **içte ve dıştaki zaferleriyle**

➔ **Sultan-ı azam (büyük sultan)**

➔ **İskender-i sani (ikinci İskender)** unvanlarıyla anıldı.

- ◆ **Ancak bu durum kalıcı olamadı.**

- ◆ **Çünkü, 1141'de Karahitaylarla yaptıkları Katvan Savaşı'nda yenildi ve ülke istilaya uğradı.**

serkancatarih

Oğuz İsyanı

- **Oğuzların, vergi meselesi ve İran asıllı yöneticilerin önemli kademelere atanmasıyla bağılıkları azaldı, isyan ettiler.**

- **1153'te Sencer, İsyanı bastırma amacıyla sefere çıksa da başarılı olamadı ve esir düştü.**

- **1157'de tutsaklıktan kurtulduğunda ise herşey için çok geçti.**

- **Ordusu dağılmış ve hazinesi boşalmıştı.**

- **Ölümüyle Büyük Selçuklu Devleti sona erdi.**

Sultan Sencer'i at üstünde yaşlı bir kadının şikâyetini dinlerken gösteren minyatür

Melikler Devlet Kuruyor

- Ülke, hanedanın erkek üyeleri arasında paylaşılır ve Melik unvanıyla yönetirlerdi.
- Melikler Sultana bağlı olsa da bir çok defa kendi başlarına hareket ettiler.
- Otorite boşluğu ve devletin yıkılışı meliklerin devlet hâline gelmesiyle sonuçlandı.

K I S A

Kirman Selçukluları
(1048-1187)

Irak ve Horasan
Selçukluları (1118-1194)

Suriye Selçukluları
(1078-1117)

Anadolu Selçukluları (1077-1308)

Atabeyler

- Sultan çocukları küçük yaşlarda ülkenin çeşitli yerlerine yönetici olarak görevlendirilirken atabey - deneyimli devlet adamları- rehberlik ederdi.
- Atabeyler, şehzade eğitiminden sorumlu olup bilgi ve becerilerini aktarırdı.
- Ancak devletin zayıflamasıyla hükümdar gibi hareket edip devletlerini kurdular.

- ➔ Fars Atabeyliği (Salgurlular)
(1148-1286)
- ➔ Erbil Atabeyliği (Beg-Teginoğulları)
(1146-1232)
- ➔ Azerbaycan Atabeyliği (İldenizliler)
(1148-1225)
- ➔ Şam Atabeyliği (Böriler)
(1104-1154)
- ➔ Musul ve Halep Atabeyliği (Zengiler)
(1127-1233)

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİNDE
YÖNETİM VE TOPLUM YAPISI

Devlet Yönetimi

Eski Türk Devlet geleneğine bağlılık

- Büyük Selçuklu Devleti'ni kuran Oğuzlar;

Karahanlılar'a

Oğuz Yabgu Devletine

sivasi ve idari alanda

gelenek olarak

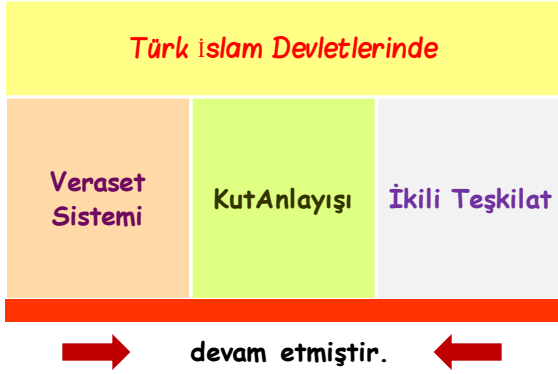

bağlı kaldılar.

- Türk İslam Devletlerinde, Kut inancında olduğu gibi hükümdar yetkileri Tanrısal olmuştur.
- Hanedanın erkek üyelerinin yönetim hakkı vardı ve ülke topraklarını üleştiler. (Paylaştılar)

- **Dandanakan Savaşı sonrası toplanan Kurultay** Tuğrul Beyi hükümdar ilan etti.
- **Kurultay toplanması Orta Asya Türk devlet geleneğinin devam** göstergesidir.

Tuğrul Bey'i Selçuklu beyleriyle birlikte gösteren bir minyatür

Sultanlar merkezi otoriteyi koruyor

Tuğrul Bey

- ◆ **"Fetih hakkı" geleneklerine göre toprakları hanedan üyeleri arasında paylaşırsa da ileride parçalanma düşüncesiyle** merkezîyetçi bir politika izledi.
- ◆ **Tek hilafet anlayışı ile merkezi otorite için vezirlik makamı ve devlet kademelerine** İranlı yöneticiler tayin atadı.

Sultan Alp Arslan

- ◆ **Merkezîyetçi anlayışı savunan Nizâmülmülk'ü vezir** tayin etti.
- ◆ **Oğlu Melikşah'ı veliht tayin ederek taht kavgalarını önlemek** istedi.
- **Sultanlar Oğuz töresine bağlı kalıp İslam devleti modelini** esas aldılar ve bu amaçla;
 - ➔ **Bağdat'taki Abbasi halifesinden hükümdarlık onayı** alarak onun verdiği unvan ve sıfatlarla kendi adına hutbe okutup para bastırdılar.

serkancatarih

Mensur

Bunları öğrenmelisin

Hükümdarın halife tarafından onaylanması, adına hutbe okutulması

Hutbe

Devletin sınırları içerisindeki camilerde Cuma ve bayram namazları esnasında hükümdarın unvanı veya adının hatip tarafından zikredilmesi

Tiraz

Abbasi Halifelerinin hükümdara gönderdikleri elbise ve kuşak

Hilat

Abbasi Halifelerinin Tirazla birlikte külah, kemer, kılıç, at, eğe takımı, askeri mızık, bayrak, para, gibi mal ve eşyaların hükümdara gönderilmesidir

Hükümdarlık Alametleri

Sıfatlar:

Kadir / Kara / İlig / Buğra / Han /
Arslan / Hakan

Unvanlar:

Sultan-ı Azam, Sultan'ül alem

Semboller:

Para (Sikke), Otağ, Sancak, mühür,
taht, asa, nevbet (askerî bando
takımı), Tuğ, Çetr (Şemsiye) / Ğaşiye
(Sultan eğerinin örtüsü)

Sultan

- iktaları dağıtır, asker ve sivil görevlileri tayin ederdi.
- Kanunlara, Türk töresine ve İslam esaslarına riayet eder, keyfî davranmazdı.
- Kurultay ve meşveret ilkesiyle (İslam'daki meclis) devlet adamları ve komutanlarla haftanın belli günlerinde istişare ederdi.

Vezir Nizamülmülk

- ◆ Dokuz yıl Alparslan'a, yirmi yıl Melikşah'a vezirlik yaptı.
- ◆ Devlet yöneticilerini belirlemede Sultan'a danışmanlık yaptı.
- Melikşah'ın isteğiyle devlet yönetimi tecrübelerini "Siyasetname"de anlattı

Siyasetname

- Elli bölümden oluşur
- İyi bir devlet yöneticisi özelliklerini anlatır.

Siyasetnameden Seçmeler

... Hükümdar iktidarını Allah'a borçlu olduğunu unutmamalı ve halka iyilik yapıp adil olarak onun rızasını almaya çalışmalıdır.

Hükümdar kanallar açıp, köprüler yaparak, köyler ve yeni şehirler kurarak halka iyilikler yapmalıdır.

Ana yollar üzerine ribâtlar, ilim isteyenler için medreseler yapılmasını emretmelidir.

Hükümdar cihanın aile reisi, insanlar da onun evlatları olduğu için halka karşı bir baba gibi davranmalıdır.

Baba çocuğuna karşı şefkatli, bağışlayıcı ve eli açık olmalı fakat gerektiğinde onun iyiliği için zor kullanmaktan kaçınmalıdır...

(MEB – syf. 221)

- ◆ 1091'de "Siyerü'l-Mülak" eserini Melikşah'a sundu.

Saray

Sultan, ailesi ve hizmet görevlileri kalırdı.

Hizmet görevlileri

Hacip:

Divan Üyeleri ile Sultan arasındaki yazışmalara bakar

Emir-i âlem (alemdâr)

Savaşlarda bayrak ve sancağı taşır.

Emir-i Ahur(il başı):

Saray hayvanları ve atlardan sorumlu

Serhenk:

Merasimlerde sultana yol açar

Emir-i candar:

Saray koruması

Haras Emiri:

Devlete ve hükümdara karşı gelenleri yakalar

Hânsâlâr:

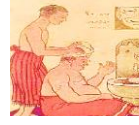
Aşçıbaşı, hükümdarın sofrasına bakar

Emir-i çeşnigir:

Sultan için hazırlanan yemeklerin tadar

Şarapdar (iğdicibaşı):

Ziyafetlerde içeceklerle ilgilenen kişi

Abdar:

Hükümdarın temizliği ile ilgilenir

Devaddar:

Hükümdarın yazı takımlarından sorumlu

Vekil-i Has:

Saraya ait bütün işlerle ilgilenir

Üstadüddar:

Saray görevlilerinden ve saraya ait bütün harcamalardan sorumludur.

Hacibü'l-hüccab:

Sarayda düzeni sağlar, sultanın diğer yöneticilerle görüşmelerini organize eder

Ulak:

Bir yerden başka bir yere gönderilen hızlı hareket edebilen haberciler

Emir-i şikâr:

Hükümdarın av işlerini düzenler

Silahdar:

Silahlardan sorumlu

Kapucubaşı:

Sarayın günlük hizmetçisi

Divan-ı Saltanat

- **Devlet işlerinin görüşüldüğü** meclistir.
- **Başkanı** sultandır.
- **Sultan katılmazsa vezir başkanlık** yapardı.
- **Son söz sultana** aittir.

Divân-ı Saltanata bağlı divanlar:

- **Divân-ı istifa:** Mali işlere bakar
➔ **başkanı:** müstevfi
- **Divân-ı Arz:** Asker maaşlarını öder ve ordu ihtiyaçlarını karşılar
➔ **başkanı:** emir-i arz
- **Divân-ı işraf:** Mali ve idari işlerin kanunlara uygun uygulanmasını denetlerdi
➔ **başkanı:** müşrif
- **Divân-ı Tuğra (inşa):** Devletin iç ve dış yazışmalarını yürütür. Ferman ve beraatlere hükümdarın tuğrasını çeker
➔ **başkanı:** tuğrai, münşî
- **Divan-ı Berid:** Posta işlerini yürütür
➔ **başkanı:** sahib-i berid
- **Divan-ı Risalet:** Gaznelilerde hükümdarın iç ve dış yazışmalarına bakar
- **Divan-ı Vezaret:** Gaznelilerde mali ve genel işlerle ilgilenir.
- **Divan-ı Pervane:** Has ve iktaların düzenlenmesinden soruml
- **Divan-ı Mezalim:** Ağır siyasi suçluların görüşüldüğü yer
➔ **başkanı** Sultan

- **Niyabet-i Saltanat:** Sultan başkentte olmadığı zamanlarda onun adına devlet işlerini yürütür
➔ **başkanı:** naib
- **Hace-i Buzurg:** Gaznelilerde vezir
- **Yuğruş (Noyan):** Karahanlılarda vezir

Büyük Selçuklu Sultanı Alp Arslan'ı divan toplantısında gösteren bir minyatür

serkancatarih

Eyaletler

- **Ülke toprakları** eyaletlere ayrılırdı.
- **Melik:** Belirli eyaletlere devlet tecrübesi edinmesi için gönderilen **sultan çocuğudur**
- **Şihne:** Meliklerin olmadığı eyaletlerden sorumlu **askeri validir**
- **Amid:** Eyaletlerde **mülki işlerden** sorumludur
- **Amil:** Eyaletlerde **mali işlerden** sorumludur
- **Subaşı:** **Güvenlikten** sorumludur
- **Muhtesip:** Belediye hizmetlerinin yürütülmesi ve pazar yerlerinin denetlenmesinden sorumlu

Hukuk

- **şeri ve örfi hukuk olmak üzere** ikiye ayrılır

şer-î hukuk

- **Uygulamada Kadılar** sorumludur.
- **Evlenme, boşanma, nafaka, miras, borç davaları, vakıf yönetimi ve noterlik** hizmetlerinden sorumludur.

Kadiü'l kudat

- Sultan tarafından atanır
- Kadıların başındaki isimdir.
- Kadıların atamasından sorumludur.

Örf-î Hukuk

- **Kaynağı Türk** töresidir.
- **Yöneticiler ile halk arasındaki sorunları** çözer

Emir-i Dad

- Davaların görüldüğü mahkemenin başındaki isimdir.
- Kararlar gecikmeden uygulanır.

Divan-ı Mezalim

- **Yüksek Mehkemedir.**
- **Halkın şikâyetlerini dinler suçlulara gereken cezaları** verir.

- Örf-i hukuk uygulayıcılarından biri de bizzat **sultandır.**
- Divân-ı Mezalime **başkanlık** eder

Ordu

Karahanlılar'da Ordu

Gulamlar:

Saray Muhafızı: Saray ve hükümdarı korumakla görevli **maaşlı** askerler

Hassa Ordusu: Hükümdara **bağlı** maaşlı askerler

Eyalet Askerleri: **şehzadelerin** ve **Valilerin** yönetimindeki askerler

Türkmenler: **Karluk, Yağma** ve **Çiğil**

Türklerinden oluşur

İstersen gulam sisteminden bahsedelim

- ◆ **Arapça'da çocuk anlamına gelir**
- ◆ ilk **Karahanlılar'da** görüldü.
- ◆ **Savaşlarda ele geçirilen küçük yaşta ki esir çocukların eğitilerek ordu hatta devlet kademesine alınmasıdır.**
- ◆ **Karahanlılar'da tamamı Türkmenlerden oluşurdu.**
- ◆ **Gazneliler'de ilk defa başlangıçta Türk daha sonra farklı etnik unsurlardan oluştu.**

Karşılaştırma

Selçuklular ve diğer Türk islam devletlerindeki **gulamlar** genelde **İran asıllı** çocuklardan oluşurken; **Osmanlıdaki devşirmeler** ise **hıristiyan asıllı** çocuklardan oluştu.

- Gulam sistemi, Osmanlı'daki devşirme sisteminin temelini oluşturur.
- **Osmanlıda Devşirme Sistemini**
- ➔ Rumeli'de ilk uygulayan I.Murat (Acemioğlanlar Ocağı / Gelibolu'da açıldı)
- ➔ **Anadolu'da** ilk uygulayan ise I.Mehmet (Çelebi)
- ➔ **Kanunlaştıran** ise II.Murat'tır.

Gazneliler'de Ordu

Gulamalar:

Gulaman-ı Saray: Sultanın özel muhafız ordusudur ve yılda dört kez maaş alır

Hassa Ordusu: Ordunun asıl kısmıdır, ayaklanmaları bastırır ve yılda dört kez maaş alır.

Eyalet Ordusu: şehzadelerin ve Valilerin yönetimindeki askerler

Ücretli Askerler: Kuzeyden gelen Oğuz, Karluk ve Yağma Türklerinden oluşur.

Gönüllüler: islam ülkelerinden sefer zamanı orduya katılan askerlerden oluşur ve savaş ganimetlerinden pay alırlar.

Not:

- ◆ Müslüman Türk Devletlerinde ilk **Ücretli askerlik uygulaması** **Gazneliler'de** görülür.
- ◆ **islamiyet öncesi Türk devletlerinde ise ilk ücretli askerlik** **Hazarlar'da** görülür.

- ◆ **Gulamlar başlangıçta Türk daha sonra -ilk defa- farklı etnik unsurlardan oluştu.**
- ◆ **Ordularında filler** bulundu.

Büyük Selçuklular'da
Ordu

Türkmen Süvarileri

Dandanakan Zaferi'ne kadar Selçuklu ordusu çoğunlukla Türkmen süvarilerinden oluştu.

- Askerlerin kullandıkları başlıca silahlar ok, yay, kalkan, mızrak, kılıç, bıçak, sapan, nacak ve gürz idi.

nacak

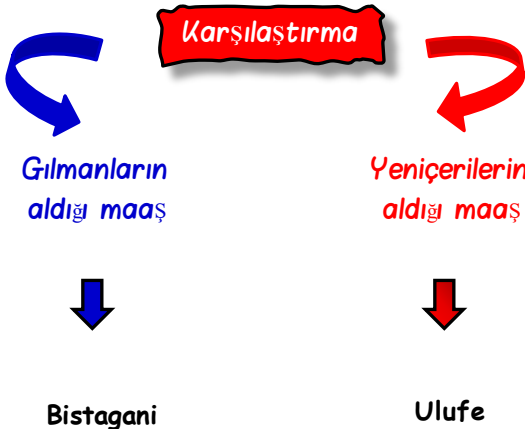

gürz

- Zafer sonrası orduya İran'da kurulan devletlerdeki gibi "gulam" denilen askerler de katıldı.

Gulamlar:**Gulam-ı Saray (Saray Gilmanları):**

- Sultanı ve sarayı korurlar, süvarilerin yanında piyadelerde bulunur ve yılda dört kez maaş alırlar.

Hassa Ordusu:

- Ordunun savaşçı kısmı olup süvarilerden oluşur.
- Bu ordu Türklerden oluşur.
- Başka bir işle uğraşmazlar ve maaş yerine ikta alırlar.

Selçuklular'da Hassa ordusu ilk TUĞRUL BEY döneminde oluşturuldu.

ikta Askerleri (*)**

- ◆ Türk İslam devletlerinde ikta askerleri ilk defa Büyük Selçuklu Devleti'nde görülür.
- ◆ ikta askerleri, kendisine ikta (toprak) verilen melik, vali ve devlet adamlarının beslemek zorunda olduğu askerlerdir.
- ◆ Barış zamanında eyaletlerin güvenliğini sağlar
- ◆ Savaş zamanında büyük orduya katılırlar.

Türkmenler:

- ◆ Oğuz boylarından oluşur ve başlangıçta ordunun asıl bölümünü oluştururlardı.
- ◆ Daha sonra batı sınırlarına akıncı olarak yerleştirildiler.
- ◆ Bu durum Türkmenlerin küstürülmesine ve isyan etmesine yol açtı

Bağlı Devletlerin Askerleri:

- ◆ Bağlı devletlerin gerektiğinde gönderdiği askerlerdir.

Bu yazdıklarına
dikkat et!

◆ Türk İslam devletlerinde
İkta askerleri ilk Büyük
Selçuklular'da görülür.

◆ İkta Sistemi, Osmanlıdaki Tımarlı
Sipahilerin temelini oluşturur.

Not:

➔ Osmanlı'da Tımarlı Sipahiler;
ilk I.Murat döneminde kuruldu.
II.Mahmut döneminde kaldırıldı.

➔ XIX. yüzyılda Tımarlı Sipahiler yerine

Anadolu'da Redif Birlikleri

Rumeli'de Müşirlikler kuruldu.

Karşılaştırma

◆ İlk Türk İslam devletlerinin hâkimiyet
coğrafyasında **DONANMA** yoktur.
(Büyük Selçuklu da dahil)

◆ Ancak Anadolu Selçukluları'nda durum
tersine'dir.

◆ Anadolu Selçuklu Devleti'nde Çaka
Beyliğin alınması, Sinop, Antalya ve Alaiye
gibi şehirlerde tershaneler inşa
edilmesiyle donanma oluşturulmuştur.

◆ Anadolu Selçuklu Devleti'ndeki Melik'ül
Sevahil ve Reis'ül Bahr gibi donanma
komutanları Büyük Selçuklu'da görülmez.

**Büyük Selçuklular'da
İkta (Toprak) Sistemi**

■ İlk defa Büyük Selçuklular döneminde
Melikşah'tan itibaren uygulandı, Vezir
Nizâmülmülk tarafından düzenlendi.

Karşılaştırma

◆ Osmanlılar'da Tımar sistemi ilk
I. Murat döneminden itibaren uygulandı.

◆ Sultan Abdülmecit döneminde
1839 Tanzimat Fermanıyla kaldırıldı.

■ Ülke toprakları, gelirleri ve hizmet
karşılığında sivil ve askerî görevlilere
bırakıldı.

■ Böylece masraf yapmadan sivil ve askerî
personelin maaşları karşılandı.

■ İkta sahiplerinin yetiştirdiği
askerler ile büyük ordu gücü
oluşturdu. (İkta Askerleri)

■ Göçebe Türkmenler yerleşik hayata
geçirilerek işlenen arazi arttı.

■ Böylece tarımsal üretim artışı ve
sürekliliği sağlandı.

Vezir Nizamülmülk;

✓ Askerî ve idari iktalar tek elde toplandı

✓ İktaları merkezden dağıtarak birkaç yılda bir
el değiştirmesini sağladı.

✓ Böylece Avrupa'daki gibi feodalleşmenin
önüne geçildi.

serkancatarih

Toplum Yapısı

- **Büyük Selçuklu'da farklı milletlerdeki insanlar hayatlarını göçebe ve yerleşik yaşam** olarak yaşadı.

Göçebeler:

Oğuzlar, nüfusun çoğunluğunu oluşturur, göçebe olarak **yaylak - kışlak** hayatı sürerlerdi.

Yerleşikler:

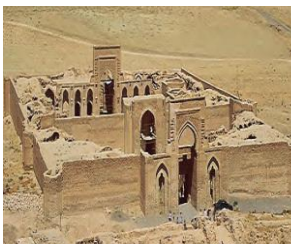

Köylüler çiftçilik, Şehirliler ise ticaret ve çeşitli zanaat dallarıyla yaşam sürdürdüler.

Selçuklu Sultanları:

- **Maddi refah için Horasan ve Irak'ta sulama kanalları** açtırdı.
- **Çiftçilere tohum ve çift hayvanı verip onları üretime teşvik** ettiler.
- **Ayrıca ticaret yolları üzerinde; posta teşkilatı, kervansaraylar inşa edip güvenliği sağladılar.**

Nişabur-Serahs ticaret yolu üzerinde Selçuklulardan kalma **Ribat-ı Şerif Kervansarayı**'ndan bir görünüş

Büyük Selçuklu ülkesinde tarım, en yaygın ekonomik faaliyetlerden biriydi.

Ekonomiyi yakından inceleyelim

Üretilen ürünler:

- ◆ **Buğday, pirinç ve pamuk**

Hayvancılık:

- ◆ **Koyun ve At** yetiştiriciliği

Zanaat dalları:

- ◆ **Bakır ve gümüş işçiliği**

Halı - kilim dokumacılığı

Yünlü - ipekli kumaş dokumacılığı

Not:

- ➔ **Şehirlerde aynı zanaat dalıyla uğraşan esnaf birlikleri kurularak düzenli üretim, haksız rekabet ve fiyat kontrolleri** yapıldı.
- ➔ **Üyeler arası ve üye - devlet arası ilişkileri** düzenlediler.

ihraç ürünler:

- ◆ Canlı hayvan, halı, ipek ve çeşitli madenler

ithal Ürünler:

- ◆ şeker

Gelir kaynakları:

- ◆ Savaş ganimetleri, bağlı devletlerin ödediği vergiler, öşür, haraç ve cizye

Not:

- ➔ Öşür, Müslümanlardan, haraç gayri Müslümanlardan alınan toprak vergisidir.
- ➔ Cizye ise gayri Müslimlerden alınan askerlik ve güvenlik vergisidir.

**BÜYÜK SELÇUKLU KÜLTÜR VE
MEDENİYETİ**

- Büyük Selçuklu Devleti ile ilim, sanat ve edebiyat yeni bir boyut kazandı..
- Selçuklu sultanları ve yöneticileri, âlimleri, şairleri ve sanatkârları destekledi.
- Devlet, eğitim ve bilim kurumları inşa etti.

Tarihçi Ravandi

Büyük Selçuklu Devleti bir ağaca benzer; bu ağacın meyveleri kurulan medreseler, kervansaraylar ve diğer sosyal kurumlardır.

serkancatarih

Düşünce ve İlim Hayatı**Medreseler****Türk İslam tarihinde**

- ➔ (ilk) Karahanlılar döneminde; Semerkant'ta Tamgaç Buğra Han tarafından inşa edildi
- ➔ Büyük Selçuklu Devletinde ise; 1046'da Nişabur'da ilk Tuğrul Bey inşa etse de Sultan Alparslan ve Vezir Nizamülmülk döneminde yaygınlaştırıldı.

Nizamiye Medreseleri açılıyor;

XIV. yüzyıl tarihçilerinden Hafız-ı Ebru'nun Majma el-tawarikh'inden minyatür.

"Nuh'un Gemisi"**Hafız Abru**

Sultan Alp Arslan'ı Hafız Abru ile konuşurken gösteren bir minyatür

- ✓ Alp Arslan Nişabur'u ziyaretinde camide toplanan gurubu görünce Nizâmülmülk'e kim olduklarını sordu.
- ✓ Vezir, onların dünya zevklerini terk eden, erdemli ilim insanları olduklarını söyledi.
- ✓ Sultan onların ülkesi için dua etmelerini isterken rahatça ilimle uğraşmaları için her şehirde eğitim kurumları inşası talimatını verdi.

◆ **Farklı şehirlerde de** açıldı.

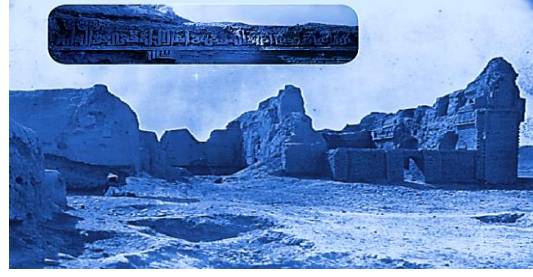
◆ **En tanınmış Bağdat'ta** inşa edildi.
1064-1066

➔ **Burada ilk islam minyatür okulu** açıldı.

Nizamiye Mesreselerinin açılış amaçları

Şîiler ile mücadele

- **Tuğrul Bey, 1055'te Bağdat'ta şîi Büveyoğulları tehlikesini bertaraf edince Mısır'da Şîi Fâtimilerle karşı karşıya geldi.**
- **Fâtımiler, halifelik amacıyla Büyük Selçuklu'yu yıkmak için Mısır'da Ezher Camii'de daî denilen Şii propagandacılar yetiştirdi.**
- **Bâtınilere karşı İran'da Taberistan ve Huzistan'da -Şîilerin yoğun olduğu yerler- fikrî mücadele yapıldı.**

İran'daki Hargird Nizamiye Medresesi kalıntılarından bir görünüş

Devlet adamı yetiştirme

- **Memurlar, hukukçular ve yüksek rütbeli yöneticiler** yetiştirildi.

Âlim yetiştirme

- **Âlimler, halka İslamiyet'i doğru şekliyle anlattılar.**

Akli ve nakli(dini) ilimlerin okutulması

- **Müderrislerin ve talebelerin bütün ihtiyaçlarını** medrese karşıladı.
- **Müderrislere ücret, talebelere de burs** verildi.

Amaç: Geçim kaygısı duymadan kendilerini ilme vermeleri

Not: İlk burslu öğrencilik sistemini Karahanlılar uyguladı.

- **Eğitimde fırsat eşitliğini** sağlandı.
- **Müderris seçiminde vezir veya sultan** etkili oldu

- **Müdrisler** seccade veya post üzerinde oturur, öğrenciler halka hâlinde onu dinlerdi.
- **Öğretim dili Arapça'dır.**
- **ilk müdris İmamı Gazali'dir.**

imamı Gazali

- ◆ **Bâtınlık fikrini** çürütmeye çalıştı
- ◆ **Tasavvuf ile kelamı** uzlaştırarak felsefede çığır açtı.

- ◆ **Alak ile vahyi birleştirerek medrese eğitiminde yeni bir kelam geleneği** başlattı.
- ◆ **Nişabur Medresesinde kendisini yetiştiren hocası Cüveynî Gazalî'yi** derin bir denize benzetti.
- ◆ **Osmanlı kurucularına da ilham** oldu.

Kütüphaneler

- **Ülke genelinde her medrese yanında** kuruldu.
- **Kirman Selçukluları Hükümdarı Melik Muhammed'in** beş bin ciltlik bir kütüphanesi mevcuttur.

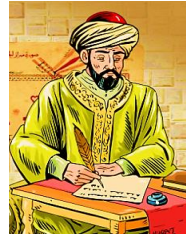
Ömer Hayyam

- ◆ **Mantık, matematik ve astronomi alanlarında çalışmalar** yaptı.
- ◆ **Sultan Melikşah'ın isteğiyle 1075'te** İsfahan Rasathanesini kurdu.

- ◆ **İsfirâzî ve Vâsıtî ile güneş yılına dayalı Celâli takvimini** yaptı.
- ◆ **"El Cebir" (Cebir) eserinde ikinci ve üçüncü dereceden denklemlerin çözümlerini** gösterdi.

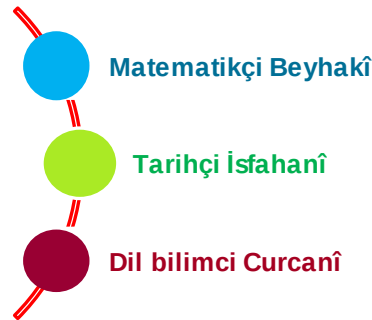
Hazini

- ◆ **Doğum yeri Merv'dir.**
- ◆ **Zicü'l Muteber eserinde Merv ve bazı şehirlerin enlem ve boylam derecelerini** hesapladı.

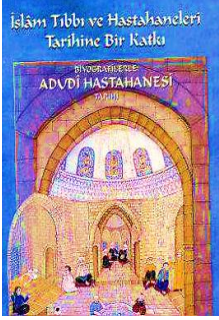
- ◆ **Eseri Sultan Sencer'e** sundu.

Büyük Selçuklu'daki Diğer Âlimler

Tıp Çalışmaları

Adûdi Hastanesi

- İslam âleminin en büyük tıp merkezidir.
- Tuğrul Bey'in emri ile vezir el-Kündüri tarafından Bağdat'ta inşa edildi.
- Dâhiliyeciler, cerrahlar, göz hekimleri ve ortopedistler hizmet verdi.
- İbnü'l-Tilmiz, İbn-i Baks, İbn-i Kaşkarîyâ, er-Rûmî gibi ünlü hocalar genç hekimler yetiştirdi.
- İbnü'l-Tilmiz ilaçlar ve tedaviler ile ilgili eserler verdi.

Nureddin Hastanesi

Müslüman hekimlerin hasta yatağı başında tıp eğitimi vermesini gösteren bir minyatür

- Selçuklu Atabeyi Nureddin tarafından Şam'da kuruldu.
- Hasta başında pratik tıp eğitimi yapıldı.

Dini alanında çalışmalar

Çalışma yapanlar

- Kelamda Gazalî ve İsferyâinî
- Hadiste Vâsıfî
- Tasavvufta Muhammed
- Fıkıhta Ebu İshak Şirazî ve
- Tefsirde Vâhidî

serkancatarih

Edebiyat ve Sanat Hayatı

Büyük Selçuklu Devleti'nde

Resmî işler
ve edebiyat

Farsça

Medrese eğitimi

Arapça

Ordu

Türkçe

Şirazlı Sadi

"Bostan" ve "Gâlistan"
adlı eserleriyle ünlüdür.

Ömer Hayyam

Rubailerıyla tanındı.

Muizzî

- ◆ **Melikü's-Şuarâ**, şairlerin hükümdarı olarak bilinir.
- ◆ **Akıcı ve sanat değeri yüksek şiirleri** mevcuttur.

Hatunî

- ◆ **Enverî, Ezrâki ve "Tarih-i Âl-i Selçuk"** adlı eserinde Selçukoğulları tarihini anlatır

Mimarlık alanında çalışmalar

- **Fethedilen arazilerdeki bayındırlık faaliyetleri** mimari alana verdikleri önemi gösterir.

Mimari faaliyetler

- **Şam, Halep, Diyarbakır'da kale ve sur** tamirâtı.
- **İsfahan, Bağdat, Nişabur, Merv, Herat'da camiler, mescitler, türbeler, saraylar, köşkler, çarşılar ve medreseler** inşa ettiler.
- **Yollar üzerine köprüler ve ribatlar** kuruldu..

Camiler

Mescid-i Cuma'dan bir görünüş (İsfahan - İran)

- **Selçuklu mimarisinin önemli eserleri** camilerdir.
- **En önemlisi, yapımına Melikşah döneminde başlanan** başkent İsfahan'daki Mescid-i Cuma'dır.
- **Selçuklu camileri özgün planları ve silindirik gövdeli, ince uzun minareleriyle** İslam mimarisinde yeni bir üsluba öncülük etmiştir.

Kümbetler / Türbeler

Radkan Kümbeti'nden bir görünüş (Radkan - İran)

- **Selçukluların İslam mimarisine getirdiği** yeniliktir.
- **Türk Çadırlarına benzer.**
- **Kümbet ve Türbeler** birer anıt mezardır.
- **En tanınmış kümbet Sultan Sencer ve İmam Gazalî Türbeleri ile Radkan Kümbeti'dir.**

Türbe ve Kümbet'in
farkı nedir?

- Aralarındaki fark mimari farklılıktan kaynaklanmaktadır.
- Kümbetlerde kubbeler silindirik sivri, konik sivri, piramit sivri veya köşeli sivridir.
- Türbelerde kubbe yassı oval şeklindedir.

Kümbet

Türbe

- Kümbetler, silindirik çokgen gövdeli, konik veya piramit çatılıdır.
- Türbeler'de, dört duvarının üzeri kubbe ile örtülür.
- Kümbetler'de devlet büyükleri ve siyasi önemli kişiler gömülür.
- Türbeler'de ise önemli din alimleri ve dini büyükler gömülür.

Süsleme alanında çalışmalar

- Mimariye bağlı olarak gelişti.
- Çinicilik, Büyük Selçuklular'da yapılarda süs unsuru olarak kullanıldı.

- Türkiye Selçukluları zamanında Anadolu'ya yayıldı.

Süslemelerde

- ➔ Orta Asya Türk motifleri
- ➔ Av sahneleri
- ➔ Saray hayatı
- ➔ Süvariler
- ➔ Müzisyenler kullanıldı.

- Selçuklular, seramik ve maden işçiliğinde de estetik değeri olan önemli eserler meydana getirdiler.
- Kakma yöntemiyle bronz ve pirinç eserler üzerine altın ve gümüş süslemeler yaptılar.
- Bu sanat dallarından başka halı ve kilim dokumacılığı ile hat, tezhip ve minyatür sanatlarında da benzersiz eserler yaptılar.

serkancatarih

serkancatarih.com

serkancatarih

serkancatarih

iyiler mutlaka kazanır...

